

פרשת בא

הרב ארי דוד קאהן

Rabbi Ari Kahn
Ari.kahn@biu.ac.il

1. שמות פרק י, א-יא

(א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה בֹּא אֶל-פַּרְעֹה כִּי-אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת-לִבּוֹ וְאֶת-לֵב עֲבָדָיו לְמַעַן שְׁתִּי אֶתְתִּי אֵלָה בְּקִרְבּוֹ: (ב) וּלְמַעַן תִּסְפָּר בְּאָזְנֵי בְנֶיךָ וּבְנֵי-בְנֶיךָ אֵת אֲשֶׁר הִתְעַלְלִיתִּי בְּמִצְרַיִם וְאֶת-אֶתְתִּי אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בָּם וַיִּדְעֻתֶם כִּי-אֲנִי ה': (ג) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כֹּה-אָמַר ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרָיִם עַד-מָתִי מֵאַנְתָּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עָמִי וַיַּעֲבֹדְנִי: (ד) כִּי אִם-מֵאַן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת-עָמִי הַנְּגִי מִבְּיַד מִתְּר אַרְבָּה בְּגִבְלָךְ: (ה) וְכִסֶּה אֶת-עֵינֵי הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאֹת אֶת-הָאָרֶץ וְאֶת-יַגְתֵּר הַפְּלִטָה הַנּוֹשָׁאֶת לָכֶם מִן-הַבְּרִד וְאֶת-כָּל-הָעֵץ הַצֹּמֵחַ לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה: (ו) וּמָלְאוּ בְתֵיבֹתֶיךָ וּבְתֵיבֹתֶיךָ וּבְתֵיבֹתֶיךָ כָּל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתֵם עַל-הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶן וַיֵּצֵא מֵעַם פַּרְעֹה: (ז) וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פַרְעֹה אֵלָיו עַד-מָתִי יִהְיֶה זֶה לְנֹלָם לְמוֹקֵשׁ שְׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבֹדוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵיהֶם הַטָּרֵם תִּדְעוּ כִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם: (ח) וַיּוֹשֵׁב אֶת-מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן אֶל-פַּרְעֹה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם לְכוּ עֲבַדוּ אֶת-ה' אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הֵהֱלִיכִים: (ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנִעְרֵינוּ וּבְזִקְנֵינוּ נִלְךָ בְּבִנֵינוּ וּבְבָנוֹתֵנוּ בְּצִאֲנָנוּ וּבְכַקְרַנּוּ נִלְךָ כִּי חֲגִיגָה לָנוּ: (י) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יְהִי כֵן ה' עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְאֶת-טַפְכֶם רְאוּ כִּי רָעָה גָּדַד פְּנִיכֶם: (יא) לֹא כֵן לְכוּ-נָא הַגֹּבְרִים וַעֲבַדוּ אֶת-ה' כִּי אַתָּה אַתָּם מְבַקְשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֹתָם מֵאֶת פְּנֵי פַרְעֹה: פ

(1) God said to Moses, “Go to Pharaoh, for I have hardened his heart, and the heart of his servants, that I may show these my signs in their midst, (2) and that you may tell in the hearing of your son, and of your son’s son, what things I have done to Egypt, and my signs which I have done among them; that you may know that I am God.” (3) Moses and Aaron went to Pharaoh, and said to him, “This is what God, the God of the Hebrews, says: ‘How long will you refuse to humble yourself before me? Let my people go, that they may serve me. (4) Or else, if you refuse to let my people go, behold, tomorrow I will bring locusts into your country, (5) and they shall cover the surface of the earth, so that one won’t be able to see the earth. They shall eat the residue of that which has escaped, which remains to you from the hail, and shall eat every tree which grows for you out of the field. (6) Your houses shall be filled, and the houses of all your servants, and the houses of all the Egyptians; as neither your fathers nor your fathers’ fathers have seen, since the day that

they were on the earth to this day.'" He turned and went out from Pharaoh. (7) **Pharaoh's servants** said to him, "How long will this man be a snare to us? **Let the men go, that they may serve God, their God. Don't you yet know that Egypt is destroyed?**" (8) Moses and Aaron were brought again to Pharaoh, and he said to them, "Go, serve God your God; but who are those who will go?" (9) Moses said, "We will go with our young and with our old; with our sons and with our daughters, with our flocks and with our herds will we go; for we must hold a feast to God." (10) He said to them, "God be with you if I will let you go with your little ones! See, **evil** is clearly before your faces. (11) Not so! Go now you who are men and serve God; for that is what you desire!" They were driven out from Pharaoh's presence.

2. רש"י שמות פרשת בא פרק י פסוק י

ראו כי רעה נגד פניכם - כְּתָרְגוּמוֹ. ומדרש אגדה שְׁמַעְתִּי, כּוֹכַב אֶחָד יֵשׁ שֶׁשָּׁמוֹ רְעָה, אָמַר לָהֶם פְּרַעֲהָ, רוֹאֵה אֲנִי בְּאַצְטִגְנִינֹת שְׁלִי אוֹתוֹ כּוֹכַב עוֹלָה לְקִרְאָתְכֶם בְּמִדְבָּר, וְהוּא סִימֹן דָּם וְהַרְיָגָה; וּכְשֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בְּעַגְלָה וּבְקִשׁ הַקָּב"ה לְהִרְגֵם, אָמַר מֹשֶׁה בְּתַפְלֹתוֹ, לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר "בְּרַעָה" הוֹצִיאָם (שמות ל"ב), זוּ הִיא שֶׁאָמַר לָהֶם, רְאוּ כִּי רְעָה נִגְדָה פְּנֵיכֶם; מִיָּד וַיִּנָּחֶם ה' עַל הַרְעָה וְהִפְךָ אֶת הַדָּם לְדָם מִיָּלָה, שֶׁמָּל יְהוֹשֻׁעַ אוֹתָם, וְזֶהוּ שֶׁנֶּ' "הַיּוֹם גִּלּוּתִי אֶת חֲרַפַּת מִצְרַיִם מֵעַלְיָכֶם" (יהושע ה'), שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים לָכֶם, דָּם אָנוּ רוֹאִין עֲלֵיכֶם בְּמִדְבָּר:

Understand this as the Targum takes it: See, the evil you are about to do wilt turn against yourself. **I have heard a Midrashic explanation:** There is a certain star the name of which is "RA". Pharaoh said to them, "By my astrological art I see that star rising towards you in the wilderness whither you wish to proceed. It is an emblem of blood and slaughter". Consequently, when Israel sinned by worshipping the calf and the Holy One, blessed be He, intended to slay them, Moses said in his prayer, (Exodus 32:12) "Wherefore should the Egyptians speak and say, He brought them forth together with RA (i.e. under the influence of the star רעה); this is, indeed, what he (Pharaoh) has already said, "See, the RA is before you". At once, "the Lord bethought Himself concerning RA", and He changed the blood of which this star was an emblem to the blood of the circumcision because indeed Joshua had them circumcised. This is the meaning of what is said, (Joshua 5:9). "This day have I rolled from off you the reproach of the Egyptians", for they said to you. "We see blood impending over you in the wilderness. (Yalkut Shimoni on Torah 1:392; cf. also Rashi on Joshua 5:9.)

3. שמות פרק לב, יב

(יב) לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרַעָה הוֹצִיאָם לְהִרְגֵם אֹתָם בְּהָרִים וְלִכְלֹתָם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה שׁוֹב מִחֲרוֹן אַפָּי וְהִנָּחֶם עַל־הַרְעָה לְעַמִּי:

Let not the Egyptians say, 'It was with evil intent that He delivered them, only to kill them off in the mountains and annihilate them from the face of the earth.' Turn from Your blazing anger and renounce the plan to punish Your people.

4. שמות פרק י, טו-כא

(טו) ויכס את-עין כל-הארץ ותחשיך הארץ ויאכל את-כל-עשב הארץ ואת כל-פרי העץ אשר הותיר הברד ולא-נותר כל-גידק בעץ ובעשב השדה בכל-ארץ מצרים: (טז) וימחר פרעה לקרא למשה ולאהרן ויאמר חטאתי לה' אלהיכם ולכם: (יז) ועתה שא נא חטאתי אף הפעם והעתירו לה' אלהיכם ויסר מעלי רק את-המנת הזה: (יח) ויצא מעם פרעה ויעתר אלה': (יט) ויהפך ה' רוחים חזק מאד וישא את-הארבה ויתקעהו ימה סוף לא נשאר ארבה אף בכול גבול מצרים: (כ) ויסג ה' את-לב פרעה ולא שלח את-בני ישראל: פ (כא) ויאמר ה' אל-משה נטה ידך על-השמים ויהי חשיך על-ארץ מצרים וימש חשיך:

(15) For they covered the surface of the whole earth, so that the land was **darkened**, and they ate every herb of the land, and all the fruit of the trees which the hail had left. There remained nothing green, either tree or herb of the field, through all the land of Egypt. (16) Then Pharaoh called for Moses and Aaron in haste, and he said, "I have sinned against God your God, and against you. (17) Now therefore please forgive my sin again, and pray to God your God, that he may also take away from me this **death**." (18) He went out from Pharaoh and prayed to God. (19) God turned an exceeding strong west wind, which took up the locusts, and drove them into the Red Sea. There remained not one locust in all the borders of Egypt. (20) But God hardened Pharaoh's heart, and he didn't let the children of Israel go.

(21) God said to Moses, "Stretch out your hand toward the sky, that there may be **darkness** over the land of Egypt, even **darkness** which may be felt."

5. ספר יחזקאל פרק כט

(ב) בן-אדם שים פניך על-פרעה מלך מצרים והנבא עליו ועל-מצרים כלה: (ג) דבר ואמרת פה-אמר אדוני ה' הנני עליך פרעה מלך-מצרים המניח הגדול הרבץ בתוך יארי אשר אמר לי יארי ואני עשיתיני:

2. 'Son of man, confront Pharaoh, King of Egypt, and prophesy regarding him, and all of Egypt; 3. Speak, and say: Thus, said the Lord GOD: behold, I am above you, Pharaoh King of Egypt, the great dragon that lies in the midst of his rivers, that has said: **My river is mine, and I have made it for myself.** Yechezkel 29:2,3

6. שמות פרשת בשלה פרק טו פסוק א,

(א) אָז יָשִׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה כִּי־גָאָה גָאָה
סוּס וָרוֹכֵבוֹ רָמָה בָּיָם:

(כ) וַתִּקַּח מִרְיָם הַנְּבִיאָה אֶתְהַרְן אֶתְהַרְן אֶת־הַתֶּפֶף בְּיָדָהּ וַתִּצְאֵן כָּל־הַנְּשִׁים אַחֲרֶיהָ בְּתַפִּים וּבַמְחֹלֶת:
(כא) וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם וַיִּשְׁרוּ לַיהוָה כִּי־גָאָה גָאָה סוּס וָרוֹכֵבוֹ רָמָה בָּיָם: ס

(1) Then Moses and the children of Israel sang this song to God, and said, "I will sing to God, for he has triumphed gloriously. The horse and his rider he has thrown into the sea....(20) Miriam the prophetess, the sister of Aaron, took a tambourine in her hand; and all the women went out after her with tambourines and with dances. (21) Miriam answered them, "Sing to God, for he has triumphed gloriously. The horse and his rider he has thrown into the sea."

7. העמק דבר שמות פרשת בשלה פרק טו פסוק א

סוס ורכבו רמה בים. זהו תמצית השירה כמובן משירת הנשים, שלא אמרו אלא זה המקרא. והענין דבמשמעות סוס ורכבו נכלל הכל, דכמו הסוס המוכן למלחמה נשמע לרוכבו, כך האיש חיל הוא כסוס לאדוניו להתהלך באש ובמים, והגדול ממנו הוא כסוס לשר האלף, ושר האלף לראש שרי צבאות עד פרעה עצמו. וגם נכלל בזה השר העליון הרוכב על המערכה העליונה של פרעה, ולאותו השר העליון הרי כל המערכה נחשבת כסוס, וכל אלה רמה בים, וזהו כי גאה גאה. גאה על כל הגאים. ובזה יבואר מקרא בשה"ש [א' ט'] לססתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי, כמו הסוס ברכבי פרעה נכלל בזה הנהגת המלוכה בכלל, כך ישראל המה סוס של הקדוש ברוך הוא כביכול שע"פ מעשיהם והשגחה שעליהם מנהיג העולם, וכדכתיב בפ' ברכה [דברים ל"ג כ"ו] רוכב שמים בעזרך, וכאשר יבואר שם ברצות האל הגומר עלי:

8. בית הלוי שמות פרשת בא פרק י פסוק ז

(ז) ויאמרו עבדי פרעה אליו עד מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את האנשים ויעבדו כו', ויושב כו', ויגרש כו'. ביאור הפסוקים דפרעה לא רצה כלל לשלח, רק עבדיו אמרו לו עד מתי כו' שלח האנשים. פי' לזכרים הגדולים, דאנשים נקראים רק גדולים בלה"ק, ויעבדו את ה', ושוב לא יכול פרעה לסרב והוכרח לעשות רצון עמו, וזהו ויושב את משה, פי' בע"כ של פרעה שלא בטובתו רק ברצון עמו והם שלחו אחרי משה ואהרן, וכשבאו אמר להם פרעה מי ומי ההולכים ומשה השיב לו בנערינו בטפינו, אמר להם לא כן לכו נא הגברים, ובזה עשה רצון עמו. ויגרש אותם ולא עשה כן בשארי המכות לפי שהיה ירא להמתין כי חשב אולי יתרצה משה בהגדולים ויהיה מוכרח לשלחם כרצון עמו, ומש"ה כיון ששמע ממנו שרוצה גם בטף כבר יצא ידי עבדיו וגירשם מפניו. ומצאתי כן בספר תפארת יהונתן:

9. ספר תפארת יהונתן על שמות פרק י פסוק ח

ויושב את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמר אליהם לכו עבדו את ה' אלקיכם מי ומי ההולכי'. הנה אמרו ויושב ע"י שליח נראה דהרצון בזה כי פרעה לא צוה להשיבם רק עבדיו שלחו במצות פרעה וחשב פרעה כי באו מעצמם ולא היה יכול להשיב אמרי עבדיו ושאלם מי ומי ההולכים כי לכל דבר שבקדושה צריך מנין דבר מיוחד כמו שהיה באמת במדבר טרם אוהל מועד להקריב קרבן היו נמנים במספר צבאם והם אמרו שילכו לזבוח לה' א"כ צריך מנין ע"כ שאל מי ומי

ההולכים והשיב משה שכולם צריכין לילך כי נחשדנו אם בגופ' שלטו בנשותיהם לכ"ש וחשבו עלבונינו שהם ממזרים ולכך כולנו נלך שאין השכינה שורה אלא על משפחה מיוחדת:

10. שמות פרשת בא פרק יב פסוק כט - מב,

(כט) ויהיו בחצי הלילה וה' הפך כל בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על-כסאו עד בכור השבי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה: (ל) ויקם פרעה לילה הוא וכל עבדיו וכל מצרים ותהי צעקה גדלה במצרים כי אין בית אשר אין בית: (לא) ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל ולכו עבדו אתה' פדברכם: (לב) גם צאנכם גם בקרכם קחו באשר דברתם ולכו וברכתם גם אתי: (לג) ותחזק מצרים על העם למחר לשלחם מן הארץ כי אמרו פלגנו מתים: (לד) וישא העם את-בצקו טרם יחמץ משאתם צררת בשמלתם על-שכמם: (לה) ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים פלי-כסף וכלי זהב ושמלת: (לו) וה' גמל את-חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את-מצרים: פ (לו) ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה בשש-מאות אלף רגלי הגברים לבד מטף: (לז) וגם-ערב רב עלה אתם וצאן ו בקר מקנה לבד מאד: (לט) ויאפו את-הבצק אשר הוציאו ממצרים עגת מצות כי לא חמץ כי-גרשו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם-צדקה לא-עשו להם: (מ) ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה: (מא) ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו פל-צבאות ה' מארץ מצרים: (מב) גיל שמרים הוא לה' להוציאם מארץ מצרים הוא-הלילה הזה לה' שמרים לכל-בני ישראל לזרתם: פ

(29) It happened at midnight, that God struck all the firstborn in the land of Egypt, from the firstborn of Pharaoh who sat on his throne to the firstborn of the captive who was in the dungeon; and all the firstborn of livestock. (30) Pharaoh rose up in the night, he, and all his servants, and all the Egyptians; and there was a great cry in Egypt, for there was not a house where there was not one dead. (31) He called for Moses and Aaron by night, and said, "Rise up, get out from among my people, both you and the children of Israel; and go, serve God, as you have said! (32) Take both your flocks and your herds, as you have said, and be gone; and bless me also!" (33) The Egyptians were urgent with the people, to send them out of the land in haste, for they said, "We are all dead men." (34) The people took their dough before it was leavened, their kneading troughs being bound up in their clothes on their shoulders. (35) The children of Israel did according to the word of Moses; and they asked of the Egyptians jewels of silver, and jewels of gold, and clothing. (36) God gave the people favor in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. They despoiled the Egyptians.

(37) The children of Israel traveled from Rameses to Succoth, about six hundred thousand on foot who were men, besides children. (38) A mixed multitude went up also with them, with flocks, herds, and even very much livestock. (39) They baked unleavened cakes of the dough which they brought out of Egypt; for it wasn't leavened, because they were

thrust out of Egypt, and couldn't wait, neither had they prepared for themselves any food. (40) Now the time that the children of Israel lived in Egypt was four hundred thirty years. (41) It happened at the end of four hundred thirty years, even the same day it happened, that all the armies of God went out from the land of Egypt. (42) It is a night to be much observed to God for bringing them out from the land of Egypt. This is that night of God, to be much observed of all the children of Israel throughout their generations.

11. תהלים פרק קלו פסוק י,

(י) לְמַפְּהָ מִצְרַיִם בְּבִכּוּרֵיהֶם כִּי לְעוֹלָם חִסְדּוֹ:

12. מדרש תנחומא (בובר) פרשת בא סימן - יח

מכת בכורות, אמר להן משה כחצות הלילה.

[יח] ומת כל בכור (שמות י"ה). נתכנסו כל הבכורות אצל אבותיהן אמרו להם כל מה שאמר משה הביא עלינו, אין אתם מבקשין שנחיה, אלא בואו ונוציא את (העבדים) [העברים] הללו מבינינו, ואם לאו הרי אנו מתים, השיבו אותם ואמרו להם אפילו כל המצרים מתים אינן יוצאין מכאן, מה עשו נתכנסו כל הבכורות והלכו להם אצל פרעה והיו מצווחין אל פרעה ואומרים לו בבקשה ממך הוצא העם הזה שבשבילם הרעה תבא (עליהם ועליו) [עלינו ועליך]. אמר להם לעבדיו צאו וקפחו שוקיהם של אלו, מה עשו הבכורות, מיד יצאו ונטל כל אחד ואחד מהם חרב והרג אביו, שנאמר למכה מצרים בבכוריהם (תהלים קל"ו), למכה בכורי מצרים אין כתיב כאן אלא למכה מצרים בבכוריהם, משנהרגו אבותיהם נגלה [עליהן] הקדוש ברוך הוא והרגן, שנאמר וה' הכה כל בכור, אם בכורות המצרים חטאו השבויים מה חטאו, אלא שהיו (אומרים ושמחין) [שמחין ואומרים] נהא בשעבודים ואל יצאו ישראל מכאן, לפיכך הרגן עד בכור השבי (שמות יב כט), וכל שכן בכור השפחה שהיו משעבדין בהם. ולמה בכור בהמה, שהיו המצרים משתחווים לטלאים, שלא יאמרו קשה יראתינו שלא שלט בה את הפורענות [לכך וכל בכור בהמה].

(Exod. 11:5:) AND EVERY FIRST-BORN <IN THE LAND OF EGYPT> SHALL DIE. All the first-born came together with their fathers.⁷³PRK 7:6/9; PR 17:5. <The first-born> said to < their fathers >: Whatever Moses has said he has brought upon us. Do you not wish us to live? Rather come and let us have these {slaves} [Hebrews] go away from among us; for if we do not, we are dead. They answered them and said to them: Even if all the Egyptians die, they will not go away from here. What did they do? All the first-born came together and went to Pharaoh. They cried out unto Pharaoh and said to him: Please have this people go away, for because of them evil will come {over them and over him} [over us and over you]. He said to his servants: Get going and beat those <people> on the legs. What did the first-born do? Immediately, when they had gone out, each and every one of them took his sword and killed his father. It is so stated (in Ps. 136:10): TO THE ONE WHO SMOTE EGYPT THROUGH THEIR FIRST-BORN. "To the one who smote the first-born of Egypt" is not written here, but TO THE ONE WHO SMOTE EGYPT

THROUGH THEIR FIRST-BORN. After they had killed their fathers, the Holy One appeared [over them] and killed them, as stated (in [Exod. 12:29](#)): <AND IT CAME TO PASS IN THE MIDDLE OF THE NIGHT > THAT THE LORD SMOTE ALL THE FIRST-BORN, <FROM THE FIRST-BORN OF PHARAOH, WHO WAS SITTING UPON HIS THRONE, TO THE FIRST-BORN OF THE CAPTIVE WHO WAS IN THE DUNGEON, AND ALL THE FIRST-BORN OF THE CATTLE.> If the first-born of the Egyptians had sinned, how had the captives sinned?⁷⁴ *Mekhilta de Rabbi Ishmael, Pisha 2; Tanh., Exod. 3:7*. It is simply that they had {said and rejoiced} [rejoiced and said]: We may remain in slavery, but do not let Israel get away from here. For that reason he killed them (according to [Exod. 12:29](#)): TO THE FIRST-BORN OF THE CAPTIVE. <The same applies> all the more to first-born of the bondmaid, since they were oppressors. But why were THE FIRST-BORN OF THE CATTLE killed? Because the Egyptians were bowing down to the lambs. <It was> so they would not say: Our idolatry is too strong for him to have dominion over it with divine retribution. [Therefore (in [Exod. 12:29](#)): AND ALL THE FIRST-BORN OF THE CATTLE.]

13. פסיקתא דרב כהנא (מנדלבוים) פיסקא ז - ויהי בחצי הלילה

מיד יצאו הבכורות והרגו באבתיהם ששים רבוא, הה"ד למכה מצרים בבכוריהם (תהלים קלו: י), למכה מצרים במצרים אין כתו' כאן אלא למכה מצרים בבכוריהם, הבכורות הרגו באבתיהם ששים רבוא. ר' אבון בשם ר' יהודה בן פזי אמ' בתיה בת פרעה בכורה היתה, ובזכות מה היתה נצולת, בתפלתו של משה, דכתו' טעמה כי טוב סחרה לא יכבה בלילה נרה (משלי לא: יח), ליל כתו', כד"א ליל שמורים הוא לי"י (שמות יב: מב).

14. רש"י שמות פרשת בא פרק יב פסוק לא

ויקרא למשה ולאהרן לילה - מגיד שְׁהָיָה מְסוּרָה עַל פְּתָחַי הָעִיר וְצוּעָק, הֵיכָן מִשֶּׁה שְׁרוּי? הֵיכָן אֶהְרֵן שְׁרוּי? (מכילתא):

AND HE CALLED FOR MOSES AND AARON BY NIGHT – This tells us that he went round to the entrances leading into the city (i.e. to each different district) crying out, "Where does Moses reside? Where does Aaron reside?" (*Mekhilta d'Rabbi Yishmael 12:31*).

15. שמות פרשת בא פרק יב פסוק כב

וּלְקַחְתֶּם אֲגַנֹּת אֲזוּב וּטְבַלְתֶּם בָּדָם אֲשֶׁר־בַּסֶּף וְהִגַּעְתֶּם אֶל־הַמִּשְׁקוּף וְאֶל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן־הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח־בֵּיתוֹ עַד־בֹּקֶר:

You shall take a bunch of hyssop, and dip it in the blood that is in the basin, and strike the lintel and the two doorposts with the blood that is in the basin; and none of you shall go out of the door of his house until the morning.

16. במדבר פרשת מסעי פרק לג פסוק ג

ויסעו מרעמסס בתדש הראשון בחמשה עשר יום לתדש הראשון ממחרת הפסח יצאו בני ישראל בנד רמה לעיני כל מצרים:

(3) They traveled from Rameses in the first month, on the fifteenth day of the first month; on the next day after the Passover the children of Israel went out with a high hand in the sight of all the Egyptians,

17. דברים פרשת ראה פרק טז

(א) שמור את-תדש האביב ועשית פסח לה' אלהיך כי בתדש האביב הוציאך ה' אלהיך ממצרים לילה:

(ו) כי אם-אל-המקום אשר-יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם תזבח את-הפסח בערב כבוא השמש מועד צאתך ממצרים:

(1) Observe the month of Aviv and keep the Passover to God your God; for in the month of Aviv God your God brought you forth out of Egypt by night.

(6) but at the place which God your God shall choose, to cause His name to dwell in, there you shall sacrifice the Passover at evening, at the going down of the sun, at the season that you came forth out of Egypt.

18. ספרי דברים פרשת ראה פסקא קכח

הוציאך אלהיך ממצרים לילה, וכי בלילה יצאו והלא לא יצאו אלא ביום שנאמר +במדבר לג ג+ ממחרת הפסח אלא מלמד שנגאלו בלילה סליק פסקא

19. שמות פרשת יתרו פרק יט פסוק ד

אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על-כנפי נשרים ואבא אתכם אלי: 'You have seen what I did to the Egyptians, and how I bore you on eagles' wings, and brought you to myself.

תרגום המיוחס ליונתן - תורה שמות פרשת יתרו פרק יט פסוק ד

אתון חמיתון מה די עבדית למצראי וטענית יתכון על ענגין הי פעל גדפי נשרין מן פילוסין ואובילית יתכון לאתר בית מוקדשא למעבד פמן פסחא ובההוא ליליא אתיבית יתכון לפילוסין ומתמן קריבית יתכון לאולפן אורייתי:

כתר יונתן שמות פרשת יתרו פרק יט פסוק ד

אתם ראיתם מה אשר עשיתי למצרים ונשאתי אתכם על עננים כמו על כנפי נשרים מן רעמסס והובלתי אתכם למקום בית המקדש לעשות שם פסח ובההוא לילה השבתי אתכם לרעמסס ומשם קרבתי אתכם ללמוד תורת:

Ye have seen what I did to the Egyptians; and how I took you upon the clouds as upon eagles' wings from Pelusin, to take you to the place of the sanctuary, there to perform the Passover offering; and in the same night brought you back to Pelusin, and from thence have brought you nigh, to (receive) the doctrine of My law.

20. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ט עמוד א

ורבי אלעזר בן עזריה, {שמות י"ב:י'} מ"לא תותרו עד בקר" נפקא. ורבי עקיבא, אי מהתם, הנה אמיןא מאי בקר, בקר שני. ורבי אלעזר אמר לה, כל בקר בקר ראשון הוא.

והני תנאי כהני תנאי, דתנאי: {דברים ט"ו:ו'} "שם תזבח את הפסח בערב כבוא השמש, מועד צאתה ממצרים,"

רבי אליעזר אומר: בערב אתה זוכת, וכבוא השמש אתה אוכל ומועד צאתה ממצרים אתה שורף. רבי יהושע אומר: בערב אתה זוכת, כבוא השמש אתה אוכל, ועד מתי אתה אוכל והולך? עד מועד צאתה ממצרים.

אמר רבי אבא: הכל מודים, כשנגאלו ישראל ממצרים, לא נגאלו אלא בערב, שנאמר: {דברים ט"ו:א'} "הוציאה ה' אלקיך ממצרים לילה", וכשיצאו, לא יצאו אלא ביום, שנאמר: {במדבר ל"ג:ג'} "ממחרת הפסח יצאו בני ישראל בנד רמה,"

על מה נחלקו? על שעת חפזון, רבי אלעזר בן עזריה סבר: מאי חפזון? חפזון דמצרים. ורבי עקיבא סבר: מאי חפזון? חפזון דישׂראל.

תנאי נמי הכי: "הוציאה ה' אלקיך ממצרים לילה", וכי בלילה יצאו? ומה לא יצאו אלא ביום, שנאמר: "ממחרת הפסח יצאו בני ישראל בנד רמה" "אלא מלמד שבתחילה להם גאולה מבערב. {שמות י"א:ב'} "דבר נא באזני העם" וגו'. אמרי דבי רבי ינאי: אין "נא" אלא לשון בקשה. אמר ליה הקדוש ברוך הוא למשה: "בבקשה ממך לה ואמור להם לישׂראל: בבקשה מקם שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב, שלא יאמר אותו צדיק: {בראשית ט"ו:י"ג} "נעבדום וענו אותם" קיים בהם, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קיים בהם!

The Gemara asks: If so, from where does **Rabbi Elazar ben Azarya** derive that the Paschal lamb cannot be eaten for two nights?

The Gemara answers: Rabbi Elazar ben Azarya **derives** this conclusion **from** the verse: **"It should not remain until the morning"** (Exodus 12:10).

If one is prohibited from leaving over any part of the sacrifice until the morning, he is certainly prohibited from leaving it over until the following night. Therefore, it is unnecessary to cite an additional source to teach that the Paschal lamb may only be eaten on the first night.

And why does **Rabbi Akiva** require "that" to derive that the Paschal lamb may not be eaten on the second night? According to Rabbi Akiva, **if** it was derived **from** the verse: "It should not remain until the morning," **I would have said: What** is the meaning of **morning**? It means the **second morning**, as the Torah does not specify until which morning the Paschal lamb may not be left; until the first morning or the second morning. Therefore, the Torah needed to write on that night and no other.

And what would **Rabbi Elazar** ben Azarya respond? He **could have said to you**: If it is not otherwise noted, **every** unmodified mention of the word **morning** in the Bible **refers to the first**, i.e., the next, **morning**. If that were not the case, no biblical text could have any definite meaning. Concerning the tannaitic dispute between Rabbi Akiva and Rabbi Elazar ben Azarya regarding until when the Paschal lamb may be eaten, the Gemara remarks: The dispute between **these tanna'im** is **parallel to** the

dispute between **those *tanna'im***, who disagree over the same issue. **As it was taught** in a *baraita* with regard to the verse: **“There you will offer the Paschal lamb, in the evening when the sun sets at the time when you left the land of Egypt”** (Deuteronomy 16:6). Upon closer examination, it seems that this verse mentions three distinct times: In the evening, refers to the afternoon until sunset; when the sun sets, refers to the time of sunset itself; and the time when you left the land of Egypt refers to, as explained in Exodus, the early hours of the morning. Therefore it seems that these times parallel the different stages of the mitzva of the Paschal lamb, and it is regarding these details that the *tanna'im* disagree.

Rabbi Eliezer says: In the evening, the afternoon, you slaughter the sacrifice, from when the sun sets until midnight you eat it, and at the time when you left the land of Egypt you burn what remains from the sacrifice, in accordance with the opinion of Rabbi Elazar ben Azarya.

Rabbi Yehoshua says: In the evening, the afternoon, you slaughter the sacrifice, from when the sun sets, you eat it. And until when do you continue eating? Until the time when you left the land of Egypt, meaning until morning, in accordance with the opinion of Rabbi Akiva. The Gemara cites an alternative explanation of the dispute between Rabbi Elazar ben Azarya and Rabbi Akiva. **Rabbi Abba said:** Everyone agrees that when the children of Israel were redeemed from Egypt were given permission to leave, they were redeemed only in the evening, as it is stated: “In the spring the Lord, your God, took you out from Egypt at night” (Deuteronomy 16:1). And when they actually left, they left only during the day, as it is stated: “On the fifteenth of the first month, on the day after the offering of the Paschal lamb, the children of Israel went out with a high hand before the eyes of Egypt” (Numbers 33:3), indicating that they actually went out during the day.

However, **with regard to what did they disagree?** They disagreed with regard to the time of haste, as it is written: “You will eat it in haste for it is the Paschal offering for the Lord” (Exodus 12:11). **Rabbi Elazar ben Azarya held:** What is the meaning of haste? It is the haste of the Egyptians at midnight, as they hurried to the houses of the people of Israel to send them away, in fear of the plague of the firstborn.

And Rabbi Akiva held: What is the meaning of haste? It is the haste of Israel in the morning, as they rushed to leave Egypt.

Similar to Rabbi Abba's statement, **it was also taught** in a *baraita*, regarding the verse: **"The Lord, your God, took you out from Egypt at night,"** the question arises: **Did they leave at night? Didn't they leave during the day, as it is stated: "On the day after the offering of the Paschal lamb, the children of Israel went out with a high hand"?** Rather, **this teaches that the redemption began for them in the evening.**

Since the last topic discussed in the Gemara revolved around the exodus from Egypt, the Gemara cites additional aggadic midrash on that subject. With regard to the verse: **"Speak, please [na] in the ears of the people,** and they should borrow, every man from his fellow and every woman from her fellow, silver and gold vessels" (Exodus 11:2), the word please [na] is unclear. The students of **the school of Rabbi Yannai said: Please [na] is nothing more than an expression of supplication.** Why would God employ an expression of supplication in approaching Israel? The Gemara explains that the **Holy One, Blessed be He, said to Moses: I beseech you, go and tell Israel: I beseech you; borrow vessels of silver and vessels of gold from the Egyptians** in order to fulfill the promise I made to Abraham in the "Covenant between the Pieces," **so that that righteous person, Abraham, will not say: God fulfilled His pronouncement: "And they will be enslaved and afflicted," but God did not fulfill His pronouncement: "And afterward, they will leave with great possessions."** As God said to Abraham: "Surely you shall know that your descendants will be foreigners in a land that is not theirs, and they will be enslaved and afflicted for four hundred years. And also that nation who enslaves them will I judge. And afterward, they will leave with great possessions" (Genesis 15:13–14).

21. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ד עמוד ב

אמר ר' קורא קריאת שמע ומתפלל, מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: איזהו בן העולם הבא? זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית. רבי יהושע בן לוי אומר: תפלות באמצע תקנום. במאי קא מפלגי? אי בעית, אימא קרא, איבעית, אימא סברא. איבעית, אימא סברא, דרבי יוחנן סבר: גאולה מאורתא נמי הוי, אלא גאולה מעלייתא לא הויא אלא עד צפרא. ורבי יהושע בן לוי סבר: פינו דלא הויא אלא מצפרא, לא הויא גאולה מעלייתא.

the Master said that when one returns from work in the evening, he enters the synagogue, **recites *Shema*, and prays.** From this *baraita*, we see that at night, just as during the day, one first recites *Shema* and then prays. This **supports** the opinion of **Rabbi Yohanan, as Rabbi Yohanan said: Who is assured of a place in the World-to-**

Come? It is one who juxtaposes the blessing of redemption, recited after *Shema*, to the evening prayer. Rabbi Yehoshua ben Levi says: The prayers were instituted to be recited between
With regard to what do they disagree?

If you wish, say that they disagree over the interpretation of a verse; if you wish, say instead that they disagree on a point of logic.

If you say that they disagree on a point of logic, then the argument relates to the redemption recited after *Shema*, whose focus is the exodus from Egypt, the first redemption. The question is whether that redemption began at night, which would render it appropriate to juxtapose redemption to the blessing of the evening prayers as well, in prayer for immediate redemption. Or, perhaps, the redemption from Egypt only began during the day.

Rabbi Yohanan holds: Redemption occurred in the evening as well; however, the full-fledged redemption was only in the morning. Since the redemption began in the evening, it is appropriate to juxtapose the blessing of redemption to the daily evening prayer. **Rabbi Yehoshua ben Levi, on the other hand, holds: Since full-fledged redemption only occurred in the morning,** and the redemption of the previous evening was not a full-fledged redemption, there is no need to juxtapose the blessing of redemption to the evening prayer.

22. מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה יג

רבי אליעזר אומר נאמר כאן לילה ונאמר להלן לילה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות: וי"א הכה כל בכור שומעני על ידי מלאך או על ידי שליח ת"ל והכתי כל בכור לא על ידי מלאך ולא על ידי שליח: וה' הכה כל בכור בארץ מצרים אפילו ממקומות אחרים ובכורי מצרים שהן במקומות אחרים מנין ת"ל למכה מצרים בבכוריהם (תלים/תהלים/קלו י) בכורי חם כוש ופוט ולוד מנין ת"ל ויך כל בכור במצרים ראשית אונים באהלי חם (שם/תהלים/עז נא): מבכור פרעה היושב על כסאו בא הכתוב ללמדך על פרעה שהוא בכור [אתה אומר ללמדך על פרעה שהוא בכור או לא בא אלא ללמד על בנו שהוא בכור כשהוא אומר היושב על כסאו הרי בנו אמור הא מה ת"ל מבכור פרעה בא הכתוב ללמדך על פרעה שהוא בכור] והוא נשתייר מכל הבכורות ועליו הכתוב אומר ואולם בעבור זאת העמדתך, בעל צפון נשתייר מכל היראות בשביל לפתות לבן של מצרים עליו הוא אומר משגיא לגוים ויאבדם (איוב יב כג): עד בכור השבי וכי שבוין מה חטאו אלא שלא יהו השבוין אומרים יראתנו הביאה עליהם את הפורענות קשה יראתנו שעמדה על עצמה קשה יראתנו שלא שלטה בנו הפורענות ד"א ללמדך שכל גזירות שהיה פרעה גוזר על ישראל היו השבוין שמחין בהם שנא' שמח לאיד לא ינקה (משלי יז ה) וכתוב בנפול אויבך אל תשמח (שם/משלי/כד יז) וכתוב בן אדם יען אשר אמרה צר על ירושלם

האח וגו' (יחזקאל כו ב) וכתוב לכן כה אמר יי' צבאות הנני עליך צור והעליתי עליך גוים רבים כהעלות הים לגליו (שם / יחזקאל כו / ג) ולא שבויים בלבד אלא אפילו עבדים ושפחות שנאמר עד בכור השפחה: וכל בכור בהמה וכי בהמה מה חטאת אלא שלא יאמרו המצרים יראתנו הביאה עלינו את הפורענות קשה יראתנו שהביאה עלינו את הפורענות קשה יראתנו שעמדה לעצמה קשה יראתנו שלא שלטה בה פורענות....

ויקרא למשה ולאהרן מגיד שהיה פרעה מחזר ושואל בכל ארץ מצרים / מצרים / היכן משה שרוי היכן אהרן שרוי: ויאמר קום צאו מתוך עמי אמר לו משה מוזהרין אנו שלא לצאת אלא בפרהסיא שנאמר ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר

23. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת בא סימן ז

ויהי בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה, יוֹצְרוֹ חֲלָקוֹ. וְהָ הִפָּה כָּל בְּכוֹר, הוּא בְּעֶצְמוֹ וְלֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ. אֶפְלוּ הָיָה אָדָם בְּמִקּוֹם אֲחֵר וּבְכוֹרוֹ בְּמִצְרַיִם, מֵת. כּוֹשׁ וּפּוֹט וְלוֹד מִנִּין שְׁמֹתוֹ בְּכוֹרֵיהֶם? שְׁנֹאֲמַר: וַיְהִי כָּל בְּכוֹר בְּמִצְרַיִם רֵאשִׁית אוֹנִים בְּאֶהְלֵי חָם (תהלים עח, נא). מְבֹכָר פְּרֵעָה, הוּא נִשְׁתַּמֵּר מִכָּל הַבְּכוֹרוֹת, לְקַיֵּם מַה שְׁנֹאֲמַר: וְאוֹלָם בְּעִבּוֹר זֹאת הֶעֱמַדְתִּיהָ. וּבְעַל צֶפֶן נִשְׁאָר מִכָּל אֱלִילֵיהֶן, לְהִטְעוֹתָן בּוֹ, לְקַיֵּם מַה שְׁנֹאֲמַר: מִשְׁגִּיא לְגוֹיִם וַיֵּאבְדָם (איוב יב, כג). עַד בְּכוֹר הַשָּׁבִי, הַשְּׁבוּיִים לְמָה לְקוֹ? לְפִי שְׁהִיוּ שְׁמֵחִים בְּכָל גְּזֵרוֹת שְׁגִזְרוּ מִצְרַיִם עַל יִשְׂרָאֵל, הֲדָא הוּא דְכָתִיב: שְׂמַח לְאִיד לֹא יִנְקָה (משלי יז, ה). וְלֹא תֵאמַר שְׁבוּיִים בְּלִבָּד, אֲלֵא אִף עֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת, שְׁנֹאֲמַר: עַד בְּכוֹר הַשְּׁפָחָה אֲשֶׁר אֲחֵר הַרְחִים, שְׁהִיוּ מְשַׁעֲבָדִין לְרַחֲמֵם. עַד בְּכוֹר בְּהֵמָה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ, יִרְאֲתָנוּ קִשָּׁה, שְׁלֹא שְׁלֹטָה בָּהֶם פְּרָעָנוֹת.

And it came to pass in the middle of the night, that the Lord smote all the firstborn in the land of Egypt (Exod. 12:29). The Creator of the night divided the night precisely. The Lord smote all the first born. It was the Lord Himself who smote the firstborn and not His emissary (Moses). In fact, even though a man was elsewhere, and his firstborn was in Egypt, he died. How do we know that the firstborn of the Cuthites, Puthites, and Ludites were also slain? It is said: And smote all the firstborn in Egypt, the first fruits of their strength in the tents of Ham (Ps. 78:51).⁸ Only the firstborn of the Pharaoh remained alive in fulfillment of the verse However, it was for this that I raised you up (Exod. 9:16). And Ba'al Saphon was the only idol remaining, to mislead them, in fulfillment of the verse He increaseth the nations, and destroyeth them (Job 12:23). Unto the firstborn of the captives (Exod. 12:29). Why were the firstborn of the captives punished? Because they had rejoiced in the decrees promulgated against Israel. Hence it is written: He that is glad at calamity shall not be unpunished (Prov. 17:5). You must not be of the opinion that only the captives reacted in that manner, for the slaves and handmaidens did likewise, as is said: Even unto the firstborn of the maidservants that is behind the mill (Exod. 11:5); that is, even those who were legally bound to the millers. Even their firstborn cattle were destroyed lest the

people assert: "Our deities are powerful, and that is why punishment was imposed upon them (and not upon us)".

וַיִּקָּם פַּרְעֹה לַיְלָה. יָכוֹל בְּשֵׁלֶשׁ שָׁעוֹת כְּדָרָךְ שֶׁהַמְּלָכִים עוֹמְדִין? תִּלְמוּד לומר: לַיְלָה. יָכוֹל עַל יְדֵי שָׂרִים וְשָׂרוֹת? תִּלְמוּד לומר: הוּא. הוּא הָיָה מַחְזִיר עַל פִּתְחֵיהֶן שֶׁל עֲבָדָיו וּמַעְמִידָן כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמְּקוֹמוֹ וְהוֹלֵךְ עִמָּהֶם וְאוֹמֵר: הֵיכָן מִנְּשֵׂה וְאֶהְרֹן שְׂרוּיִן, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לַיְלָה וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: כָּךְ צָנְנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח בֵּיתוֹ עַד בֹּקֶר, וְכִי גִבִּים אֲנַחְנוּ שֶׁנִּצָּא בַּלַּיְלָה, לֹא נֵצֵא אֶלָּא בְּיַד רְמָה לְעֵינַי כָּל מִצְרַיִם.

And Pharaoh rose up in the night (Exod. 12:30). Perhaps (he rose at) the third hour (9:00 a.m.), the time at which kings are accustomed to arise. (Therefore) Scripture says specifically in the night. Perhaps he was awakened by the princes and the princesses, (and therefore) the verse states he arose, to inform us that he went to the door of the servants' quarters and aroused them. He went with them, calling out: "Where are Moses and Aaron resting?" as it is said: And he called for Moses and Aaron by night, and said: "Rise up, get you forth from among my people" (ibid., v. 31). Whereupon Moses replied: The Holy One, blessed be He, told us: And none of you shall go out of the door of his house until morning (ibid., v. 22). Are we thieves that we should steal away under the cover of night? No. We shall depart proudly, in full view of the Egyptians.

וְלָמָּה בָּא הוּא וְעֲבָדָיו? לומר לך שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ פַּרְעֹה אֵל תִּסָּף רְאוֹת פְּנֵי (שְׁמוֹת י, כח), אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: כֵּן דְּבַרְתָּ לֹא אֶסָּף עוֹד רְאוֹת פְּנֵיךְ. וְלֹא נֵצֵא מִכָּאן עַד שֶׁיִּרְדוּ כָּל עֲבָדֶיךָ אֵלָּה אֵלַי וְגו'. מִכָּאן שֶׁחֵלַק מֹשֶׁה כְּבוֹד לַמְּלָכוֹת, שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ אַתָּה וְכָל עֲבָדֶיךָ. אַף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא צָוָה לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לְחַלֵּק לוֹ כְּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן וַיִּצְוֶם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל פַּרְעֹה. וַיֹּסֶף חֵלֶק כְּבוֹד לַמְּלָכוֹת, בְּלַעֲדֵי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלוֹם פַּרְעֹה (בראשית מא, טז). יַעֲקֹב חֵלֶק כְּבוֹד לַמְּלָכוֹת, וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב (בראשית מח, ב). אֵלֵיהֶן חֵלֶק כְּבוֹד לַמְּלָכוֹת וַיֵּד ה' הֵיטָה אֶל אֵלֵיהֶן וְגו' (מלכים א יט, א). חֲנֻנִיָּה מִיִּשְׂשָׁאֵל וְעֹזְרִיָּה חֵלְקוּ כְּבוֹד לַמְּלָכוֹת. וְכֵן דְּנִיָּאֵל.

Why did Pharaoh and his servants approach him, saying: Get you? The time Pharaoh told him: Get thee from me, see my face no more (ibid. 10:29), he (Moses) insisted: But we shall not leave until all these servants shall come down unto me (ibid. 11:9), to escort us from this place. This verse indicates that Moses paid homage to royalty, since he did not say to him: "You and all your servants." In fact, the Holy One, blessed be He, had previously charged Moses and Aaron to be respectful to royalty, as it is said: And the Lord spoke unto Moses and Aaron, and gave them a charge unto the children of Israel, and unto Pharaoh king of Egypt (ibid. 6:13). Joseph was respectful to royalty when he said: It is not in me; God will give Pharaoh an answer of peace (Gen. 41:6). Jacob was respectful

to royalty; and Israel strengthened himself, and sat upon the bed (ibid. 49:2). Elijah paid homage to royalty, as is said: And the hand of the Lord was on Elijah (I Kings 18:46). Hananiah, Mishael, and Azariah also were respectful to royalty, and so was Daniel.

24. הדר זקנים שמות פרשת בא פרק יב פסוק לא

ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי. ויש במדרש דפרעה שאל היכן משה והיו ישראל משלחים אותו זה לזה. החל לקרוא משה משה ואמר קומו צאו. א"ל משה לא גנבים אנחנו לצאת בלילה א"ל פרעה הראני פניך ודבר עמי. א"ל משה הוזהרתני כבר שלא אראה פניך. א"ל פרעה אתה אמרת ומת כל בכור. ועתה אין בית אשר אין שם מת רחם עלי שלא אמות. א"ל משה אם תרצה להנצל אמור בקול רם כולכם משוחררים. כולכם בני חורין. באותה שעה הרים הקדוש ברוך הוא קולו של פרעה והיה נשמע בכל ארץ מצרים:

25. העמק דבר שמות פרשת בא פרק יב פסוק לא

(לא) ויקרא למשה וגו'. כבר נתבאר לעיל י"א ח' שלפי הפשט קרא פרעה אותם ע"י עבדיו, והמה משה ואהרן לא הוזהרו מלצאת מפתח ביתם, אבל דעת רז"ל שפרעה עצמו בא אליהם: ויאמר קומו צאו מתוך עמי. ולא אמר מארצי, להורות שלא כוון ליציאה מקומית בלבד כמו שחשבו עם מצרים כמבואר במקרא ל"ג, אלא יציאה לחלוטין והיינו מתוך עמי, כאשר היו רגילים להיות עם חיל מצרים יושבי מבצרי פתום ורעמסס, וכמו שביארנו לעיל ו' ז' בהר"ד ע"פ ברייתא דת"כ שהיו עבדים למלוכה ולא לעבדיו, ועתה אמר שיצאו מתוך עמו. והטעם הוא כמו שכתבתי לעיל ה' ג' משום שמעתה קרא לישראל בני בכורי ישראל ולא עברים ע"ש, וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא למשה כשלחו כלה גרש יגרש, וביארנו שלא ישלח על שלשה ימים אלא לחלוטין, וע"ע מש"כ ריש פ' בשלח. והנה נדגש הצד"י של צאו ע"פ מסורה, ובכ"מ דגש כזה מורה שנאמר בקול מחריד אוזן שומעיו כמש"כ בס' בראשית י"ט ב' וי"ד, וע' מש"כ בקדמת העמק אות ז', וכן כאן אם היה נכתב צאו בלא דגש, היה במשמע שאמר פרעה בדבור פשוט שתוכלו לצאת אבל לא שהכריחם לכך, אבל עתה דכתיב בדגש משמעו שאמר בגערה צאו מכאן בעל כרחכם איני רוצה שתתעכבו עוד. והיינו שאמר הקדוש ברוך הוא למשה גרש יגרש, ואין הכוונה על מה שכתוב ותחזק מצרים על העם למהר לשלחם מן הארץ, שאין בזה משמעות על גירושין בע"כ, אלא לשלחם כפי רצונם לצאת, ותו דאין זה מאמר פרעה שאמר ה', אלא של מצרים, ותו הרי לא היה דעת מצרים לחלוטין, אלא כדי שישובו אחר עבודת ה' ועל מנת כן השאילום, אלא כונת המקרא כלה גרש יגרש, הוא דבר פרעה קומו צאו מתוך עמי, וכ"כ הרמב"ן, ומצרים לא ידעו דבר פרעה:

גם אתם. באשר נכלל בדבריו שני דברים, יציאה לחירות וגירושין בעל כרחן, אמר גם אתם הנני מגרש שתצאו בע"כ, אף על פי שאתם חשובים וגדולים בעיני הרבה:

גם בני ישראל. שעבודתם היתה יקרה עלי, גם המה יצאו לחירות:

ולכו עבדו את ה' כדברכם. לא היה ראוי פרעה להגיד כזאת אחר שהוציאם לחירות שוב אין לו לדעת מה שיעשו, אלא ביקש אותם לעבוד את ה', בקרבנות כדי שיסיים וברכתם גם אותי, שבעת הקרבן מסוגלות תפלה וברכה כידוע: